

IAȘI POSTWAR PUBLISHING SKETCH

Maria Lucreția Sturtzu

PhD Student, "Petru Maior" University of Tîrgu Mureș

Abstract: The current research aims to sequence several periods between 1948-1989, the publishing work of several poets from Iași, collaborators of „Iașul nou”, „Iașul literar”, „Cronica” and „Convorbiri literare” literary magazines. The paper aims to become what we might call finally Iași postwar publishing sketch.

The basic idea of beginning the study, proposed by this project, is the fact that the common points of those who are part of the post-war generation of poets from Iași, around literary magazines of that period are represented by literary value or non-value and existence in parallel, the radical specific manifestations of the communist period.

Keywords: research, literary magazine, communism, generation

În Cluj, București sau Iași au existat permanente reviste de cultură, chiar, și cu atât mai mult în tulburata perioadă postbelică, respectiv după 1948 – *Almanahul literar*, devenit *Steaua*, *Tribuna*, *Pentru pace și cultură*, *Luptăm*, denumit ulterior *Iașul Nou*, ajuns mai târziu *Iașul literar*, apoi *Convorbiri literare*, *Cronica* – tot la Iași, *Viața Românească*, *Vatra* – din Tg. Mureș, *Tribuna* – din Sibiu, *Ramuri* – din Craiova, *Astraș.a*.

„Revistele și ziarele care plecau din tipografii spre cititorii români în primii ani ai dictaturii comuniste purtau (...), fie numele unor vechi publicații românești de stînga („Contemporanul”, de pildă), fie, mai ales nume copiate după cele folosite în statul de la Răsărit, de unde venea lumina: „Tînărul Leninist”, „Orizont”, „Scînteia” etc. Tot ce ținea de viața

culturală, de la Școala de literatură și Academie pînă la titlurile revistelor, tindea să devină copie obedientă a modelelor din țara sovietelor.(...)”¹ Despre oricare dictatură vorbim, despre oricare ideologie a timpului postbelic românesc am dori să discutăm, anii lui Gh.-Dej, anii care au urmat sub Ceaușescu, este știut acum că întotdeauna s-a urmărit vehement doar o „naționalizare” a tuturor bunurilor, inclusiv a celor culturale. Ziare, reviste, edituri, muzee – toate ajungeau puse la dispoziția celor care formau „poporul democratic”, fără a se lua în discuție vreun drept asupra proprietății intelectuale, fără să se recunoască vreo elită creatoare de cultură. Chiar și titlurile unor reviste cu programe vechi își îmbrăcau masca dictată de ideologia comunistă, schimbându-și numele, rămânând de fapt aceleași. Naivitate sau ignoranță? Intoleranță la cultură sau pur și simplu neștiință? Întrebări care nu au cum să nu îți treacă prin minte, după ce începi să studiezi trecutul lor.

Ne vom ocupa, însă în paginile care urmează, doar de una dintre revistele ieșene ale perioadei în discuție, acestea făcând obiectul de cercetare propus. Așadar, lucrarea de față se dorește a fi o trecere în revistă a statutului pe care îl avea prima dintre revistele culturale ieșene din prima parte a perioadei postbelice.

Nu se urmărește aici o privire analitică sau axiologică, ci doar o schițare a unor secvențe de activitate publicistică literară ieșeană din perioada amintită, având în vedere, cum este și firesc, și structura colectivelor redacționale sau scurte precizări asupra secțiunilor ce intrau în formatul publicațiilor. În același timp, lucrarea de față oferă și un sumar selectiv al unor nume din cultura română, care semnează în paginile respectivei publicații periodice. Discuțiile pe marginea paginilor ieșene în discuție se succed, în funcție de perioada în care aceasta a ființat, cronologic, începând cu primul număr, conform istoriilor critice și literare. În același timp, lucrarea mai oferă și trimiteri bibliografice cu privire la existența și, în unele cazuri, la prestația redacțională și colaborațională existentă în revista respectivă.

„Cum bine se știe, revistele literare îndeplinesc un rol esențial în mobilizarea și orientarea activităților literare. Capacitatea de a coagula în jurul lor viața culturală n-a fost mai mică în perioada comunistă. Dimpotrivă. În lipsa altor spații dedicate dezbaterilor publice în domeniul artei, audiența publicațiilor s-a amplificat. (...) Statul, care finanțează începând cu 1948

¹Ctin. Pricop, *Literatura română postbelică. Preliminarii*, Vol.I, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași, 2005, p. 122. *op. cit.*, pp. 144-149

publicațiile, se ocupă, în mod „organizat”, de tot ce ține de existența periodicelor, de la conținutul acestora până la componența redacțiilor. (...)”²

La Iași, situația vieții revistelor literare este similară cu cea din Cluj sau București. După apariția, în 1949, a unei reviste ***Pentru pace și cultură, Luptăm***, - doar numerele 1 și 2 cu „această denumire bizară”³, după cum notează criticul Ctin. Pricop, devine începând cu 1950, odată cu nr.3, o revistă a Uniunii scriitorilor din Iași, schimbându-i-se doar numele, respectiv ***Iașul nou, Almanah literar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.*** Numele revistei ***Pentru pace și cultură, Luptăm***, nume care apare în notele de istorie și de critică literară și însoțit de semnul exclamării, dar și nemarcat în vreun alt fel, era „titlul întreg, proletcultist, ales de Gh. Agavriiloaei, al primei publicații literare oficiale ieșene de după război. Cu precizarea din subtitlu: *Omagiu adus de scriitorii și poeții moldoveni (!), primei Conferințe pe țară a Scriitorilor din Republica Populară Română*. Iași, 1949. Același „fost ilegalist” semnează și întâiul articol de fond, datat chiar **18 Martie**, din care reproducem câteva pasaje, credem... edificatoare: „Scriitorii moldoveni și în special cei ieșeni, în consfătuirea din 18 februarie 1949, s-au recunoscut, printre alte slăbiciuni și lipsuri, faptul că nu au adus la îndeplinire tot ce era necesar pentru îndrumarea și mobilizarea scriitorilor pe baricadele frontului ideologic, că nici scriitorii ieșeni n-au activat într-o singură organizație destul de unitară și de puternică, pentru a rezolva problemele care-i privesc. (...)”⁴.

Referitor la conținutul acestui prim număr, se regăsesc în paginile de istorie literară însemnări exacte legat de „producția literară” publicată aici. Aceasta este prezentată pe genuri literare, precizându-se că succesele există în planul versurilor și al nuvelei, textele publicate având o strânsă legătură cu realitatea trăită de masa largă a muncitorimii. Există eminemamente o literatură proletcultistă, imitatoare a lozincilor realist-socialiste, fără a putea ocupa vreun loc pe o presupusă – la vremea aceea – scară a valorilor estetice. „Ceea ce-i mai grav este că încercarea de a travesti minciuna sub o haină <<artistică>> și a o pune să stea la masă cu cititorii onești trecea drept literatură de <<pagina întâi>>. Ion Istrati, cel care în tinerețe făcuse o politică naționalistă, fundamental și structural antibolșevică, încearcă acum să prezinte *Rușii* sovietizați ca pe niște

² Ctin. Pricop, *op. cit.*, pp. 144-149

³ Ibidem

⁴ Lucian Dumbavă, *Ei, care au scris. Din istoria Asociației scriitorilor din Iași, vol. 1: 1949-1959*, Editura Everest/Evenimentul, Iași, 2000, p.9.

<<eliberatori autentici din obidă>>, primiți cu osanale de niște săteni primitivi (ajunși în această stare), dar teribil de <<conștienți>> privind viitorul lumii (globalizare maiacovskiano-stalinistă), scoși parcă de-a dreptul de prin paginile „Scânteii” unde prozatorul ieșean începuse să colaboreze cu <<portrete>> epice din mediul rural, revoltător ... atipice și cu reportaje elogiind eroisme absolute fictive. Valoarea literară (și morală) acceptabilă au doar poeziile *Îndemn* de Otilia Cazimir și *Balada fulgerului* de Mihai Codreanu, deoarece se mențin cu intenție în sfera generalităților cât mai puțin <<angajante>> – criteriu hotărâtor de apreciere într-o primă etapă sufocantă, opresivă, în ceea ce privește libertatea de cuget și expresie prin opera literară.”⁵ Apare însă, legat de publicarea nr. 2 și o notă de „laudă” la adresa lui G. Lesnea, fost muncitor, despre care istoricul specific faptul că abia scăpase de unele anchete „dure” în legătură cu caracterul antisovietic al unor poezii de-ale sale scrise pe când se afla pe front de răsărit.

Este criticat nivelul slab în privința romanului ieșean existent, al dramaturgiei și, la fel, în ceea ce privea critica literară. Considerat tot un minus din punct de vedere calitativ, se amintește și de absența unei redări clare a ceea ce – notează același istoric – se numea „lupta de clase la orașe” sau „eroismul omului nou în condițiunile create de regimul democrației populare”. Nr. 2 al aceleiași publicații apare în format de ziar, ca fiind „Almanah literar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R”. În format de carte va ajunge *Iașul Nou* (cu majusculă !), an II, nr. 3-4, din luna mai a anului 1950. Apare în continuare pe prima copertă și denumirea de almanah, iar pe ultima va apărea notat: „*Iașul Nou*, almanah literar, apare sub conducerea unui comitet. Redactor responsabil: Ion Istrati. Redacția: str. Cuza Vodă, 45, Iași. Ad-ția centrală: Editura pentru Literatură și Artă, București, B-dul Ana Ipătescu, 39 (...)”⁶. Începând cu numărul 5-6, Ion Istrati nu mai apare ca „redactor responsabil”.

Cu noua denumire, de *Iașul Nou*, apare ca publicație lunară, din mai 1950, până în aceeași lună a anului 1954. Site-ul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași, menționează și acesta că același Almanah apare începând chiar din 1949, după Conferința Scriitorilor din R.P.R., care avusese loc în luna martie a aceluiași an. Almanahul „Iașul nou” (urma să apară la 2 luni – de 6 ori pe an, într-un tiraj de 3000 exemplare). „*Iașul nou* reprezintă o continuare a culegerii *Pentru*

⁵ Ibidem, p. 10.

⁶ Ibidem

pace și cultură luptăm (1949-1950), conform și I. Hangiu⁷. În lipsa unui articol-program, menționează Hangiu, este repodusă, în primul număr, opinia redacției despre Plenara Scriitorilor din R.P.R., Filiala Iași. Tot I. Hangiu menționează în continuare, referitor la conținutul almanahului, că se făceau frecvent unele precizări legate de numerele publicației, subliniindu-se faptul că, la Iași există condiții necesare apariției unei reviste care să contribuie la a oferi posibilitatea scriitorilor de a participa la construirea socialismului și la apărarea păcii. **Iașul Nou** va fi condus de un „comitet de redacție”. De amintit sunt numele celor care semnează frecvent în paginile publicației respective: D. Almaș, Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, D. Ignea, George Lesnea, N. Țațomir, Gh. Scripcă, Dragoș Vicol, Costeche Anton, Iosif Mira, Al. I. Ghilea, Ion Istrate etc.

Începând cu 1951, mai exact cu nr.227 din 9 februarie al revistei „Contemporanul”, se poartă discuții cu referire la faptul că redacția care se ocupă de Almanahul ieșean amintit mai înainte percepe eronat modul în care trebuie privit „principiul criticii și autocriticii ca metodă de lucru. Mai mult chiar: că în redacția Iașului Nou s-a cuibărit un spirit de ostilitate față de acest principiu al muncii (...) că munca în redacția Iașului Nou se duce la un nivel politico-ideologic foarte scăzut.(...)”⁸ Deși această publicație are minusuri, este totuși apreciată pentru a se pune problema devenirii sale ca revistă. Ceea ce rămâne criticat în continuare este că redacția respectivă nu a știut să „se bucure” de rangul acordat: „A știut, însă, redacția ieșeană să valorifice acest sprijin, să-l folosească în vederea învingerii greutăților și a îndreptării lipsurilor? Răspunsul este negativ. Nu numai că nu l-au folosit, ci, dimpotrivă, a adoptat față de ajutorul primit o atitudine neprincipială, complet lipsită de spirit autocritic. (...)”⁹

Regăsim în sfaturile pe care „Contemporanul” le oferă redacției din provincie și articolul „Împotriva banalizării lozincii autocriticii”, care aparține lui Stalin însuși și care învâța că: „Autocritica este o metodă deosebită, o metodă bolșevică de educare a clasei muncitoare în genere, în spiritul dezvoltării revoluționare”¹⁰. Sunt considerate „controversate” poeziile lui Țațomir și G. Mărgărit, datorită „abstractismului și formalismului, ca neidentice”, iar în cazul

⁷ Ion Hangiu, *Presa românească de la începuturi pînă în prezent. Dicționar cronologic 1790-2007*, volumul III 1945-1989, Comunicare.ro, București, 2008, p. 118.

⁸ Lucian Dumbravă, op.cit., pp. 55-59.

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

prozei se critică „sărăcia tematică, predilecția aproape exclusivistă pentru sectorul rural, dezlănarea acțiunilor și zugrăvirea palidă a eroilor pozitivi (...). Poezia – cu puține excepții – este tot atât de abstractă și retorică (...). Proza, în loc de a se îmbogăți, se rezumă la trei schițe nesemnificative. (Nici nu se amintesc autorii.) Sectorul principal al luptei pentru constituirea socialismului, viața din întreprinderi continuă a fi ocolită. Nr. 8 al almanahului nu cuprinde nici un material de acest fel. Cât despre critică, persistă aceeași condamabilă neglijență față de fenomenul literar local. (...)”¹¹

Tot în legătură cu paginile publicației, în dicționarul lui Hangiu, așa cum am mai precizat și într-un alt articol publicat, apare notat că la „mâna întinsă” de „Contemporanul”, care dădea atunci un „ajutor serios” *Iașului nou*, redacția almanahului a dat dovadă de faptul „(...) că atitudinii combative îi luase locul un spirit de practicisim îngust, de mulțumire de sine”. Sunt și aici amintite, ca și în alte scrieri de specialitate, secțiunile existente în publicație, lirica fiind caracterizată a fi proletcultistă, proza limitându-se la sectorul agricol, iar în ceea ce privește critica, este la fel menționat că existau numeroase și serioase lipsuri. Componenta redacției nu este precizată, după cum este remarcat și de D.G.L.R.: „**I.n.** răspunde mai ales unor imperative politice, propunându-și să devină o publicație „în slujba maselor largi de cititori”. Aproape fiecare număr începe cu un grupaj de versuri, a căror tematică este racordată la directivele ideologice și politice ale momentului: lupta pentru pace, alegerile, îndeplinirea planului stat, condamnarea imperialismului etc.”¹² D.G.L.R. menționează, la fel, nume de colaboratori, numindu-i „poeți ieșeni consacrați”¹³ pe Mihai Codreanu, Otilia Cazimir, George Lesnea, N. Țațomir etc.

Arhiva existentă, care ajunge a fi publicată în volumul despre *Asociația scriitorilor din Iași*, primul volum doar văzând lumina tiparului, autorul acesteia decedând înainte să ofere cititorilor interesați și celelalte volume rămase în manuscris, face precizări detaliate și asupra începutului pe care tânărul Nicolae Labiș îl va trăi alături de ieșeni. „Dosarul nr.6/1951, destinat actelor contabile justificative, le conține și pe cele privitoare la tov. N. Labiș (care) se cheamă la Uniunea Scriitorilor Filiala Iași pentru a participa la Consfătuirea tinerilor scriitori din Moldova,

¹¹Ibidem

¹²*Dicționarul general al literaturii române (D.G.L.R.)*, Academia Română (coordonator general, E. Simion), vol. 3-E/K, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 557.

¹³Ibidem

alături de alții, el fiind un copilandru, dar având poezii publicate în ziarul regional „Zori noi” din Suceava. (...) Durata deplasării: de la 20 Noiembrie 1951 ora 4 la 21 Noiembrie 1951 ora 17. Se găsesc într-un plic cele două bilete de tren, clasa a III-a, cu care Labiș a călătorit. La consfătuire a atras o atenție deosebită, iar în seara zilei de 20 noiembrie a legat numeroase prietenii. Datorită recomandărilor lui Dragoș Vicol, George Sindorovici ș.a., a colaborărilor trimise, inclusive pri cinaclurile din Fălticeni și Suceava, el era bine cunoscut și apreciat în redacția almanahului „Iașul Nou”. Mai mulți redactori și scriitori erau de părere că aducerea sa la Iași i-ar favoriza dezvoltarea personalității artistice. (...)”¹⁴

Ca urmare a celor citate mai sus, în aceeași *Istorie* este relatat cum asistentul universitar pe atunci, Constantin Ciopraga, redactor și el, se deplasează de mai multe ori la Fălticeni, unde tânărul poet este elev la „Nicu Gane”, și unde chiar Ciopraga fusese elev, pentru „documentare, contacte cu colaboratorii, întâlniri cu cititorii” etc., toate acestea fiind socotite pe atunci „dări de seamă ale activității de redactor”, ajungând în cele din urmă, pe 9 octombrie 1951 să declare într-un:

„Raport sumar asupra deplasării delegatului Filialei la Fălticeni

Subsemnatul Const. Ciopraga m-am deplasat la Fălticeni în zilele de 7 și 8 Oct.a.c., pentru a lua legătura cu tov. N. Labiș.

Am discutat corecturile care trebuiesc aduse poemelor sale: „*El, din America*”, „*Vasile*” și „*Cântec drag*”. Poetul și-a luat angajamentul să refacă poemele în cel mai scurt timp. (...)

Aduc la cunoștință Filialei propunerea tov. N. Labiș de a se transfera cu studiile la Iași unde ar putea face progrese. Roagă Filiala să-i mijlocească transferarea la un liceu din Iași, în calitate de bursier pe care o are și la Fălticeni.”¹⁵

Labiș se va transfera la Liceul „M. Sadoveanu” din Iași, unde va fi conducător al cinaclului literar din școală. Aici, va cunoaște pe George Mărgărit, poet și publicist de a cărui prietenie se va bucura până la sfârșitul scurtei sale vieți. Va publica în revista ieșeană și seria „prelucrări” din Lenau (pornind de la varianta literară făcută de Ștefan Siklody) iar două din

¹⁴ Lucian Dumbravă, op.cit., pp. 68-71.

¹⁵ Apud Lucian Dumbravă, op.cit.

traduceri vor apărea tot în *Iașul nou*. Apoi, din păcate pentru tânărul poet, destinul l-a condus spre București, în 15 septembrie 1952 fiind admis la Școala de literatură „Mihai Eminescu” de aici. Datele referitoare la această decizie a sa nefiind concludente, însă rămâne precizat că acesta ar fi avut o altă soartă dacă nu pleca în capitală, unde – așa cum știm cu toții – a și murit în urma unui accident în decembrie 1956, „buzduganul unei generații”, așa cum l-a numit E. Simion, „lovindu-se” de doar două volume publicate, „Primele iubiri” și „Lupta cu inerția”. Debutul lui Nicolae Labiș, va rămâne legat de *Iașul Nou*, prin publicarea versurilor, având titlul *Fii dârz și luptă, Nicolae!*, numărul din 1 decembrie 1950. (D.G.L.R., amintește titlul eronat, anume, *Fii dârz și luptă*, semnată Nicolae, 8/1950)¹⁶. În 1951, în cursul întregului an, Labiș nu a mai publicat în *I.N.* decât poeziile „Manifestație” (nr.3-4, p.7), care e percepută de istoria literară ca „o copilăroasă improvizație agitatorică”¹⁷, „Deputatul” (nr.7-8, p.5-5, semnat cu pseudonimul N. Mălin și „Cântec drag”. Așa cum relatează și istoria literară, Labiș a conștientizat destul de repede că e necesar să se depărteze de o ideologie nepotrivită versului și esteticii sale, iar multe dintre construcțiile sale lirice fiind în acel timp „actualizate” forțat de către redacții aflate sub impulsul unor „sarcini de partid”. Motivul pentru care le amintesc este acela că respectivele versuri sunt, în mare parte necunoscute. „Receptiv, entuziast, de un optimism molipsitor, în plină formare intelectuală ce se va dovedi mult mai complexă, cu talentul și ușurința de a versifica „frumos”, curgător și sprintar ieșite din comun, N. Labiș accepta să „politizeze” inspirații cuceritoare, de netăgăduit, nu din chemări lăuntrice substanțiale, ci de hatârul publicației, (...) al retribuției consistente (...). Asta o făcea poate fără remușcări, dar și fără pretenția de a fi scris o capodoperă. În cazul aspirațiilor din urmă, poezia sa se iveaua și se ordona altfel.”¹⁸ Aceste „operații pe text deschis” pe care Labiș le va mai accepta o vreme, vor conduce spre agrearea numelui său de către U.S. Filiala Iași, care în 1952 îl va propune pe tânărul poet ca fiind „numit, ținând seama de posibilitățile sale literare, ca responsabil al Cenaclului literar „A. Toma”, înființat pe lângă *Iașul Nou*, cenaclu care va ajunge ulterior propus spre dezmembrare de același N. Labiș. Așa cum specifică și istoricul, „cu toate onorurile și afecțiunile primite, gândurile acestuia zburau de-acum fatidic spre alte zări.”¹⁹

¹⁶D.G.L.R., op. cit.

¹⁷Apud Lucian Dumbravă, op.cit.

¹⁸ Ibidem

¹⁹Ibidem

Într-un viitor referat este impetuos necesar a se discuta, tot legat de această revistă/almanah și despre alte nume importante care au rămas simboluri ale perioadei respective: Otilia Cazimir, Mihai Codreanu, George Lesnea și alții care, eventual, pot fi discutați doar din punctul de vedere al prestației lor în cadrul unei publicistici postbelice ieșene cu multe carențe ori cu multe victorii, pe care semnatarii paginilor de atunci le-au avut în cea mai sordidă perioadă a societății românești.

Concluziile sunt cât se poate de clare. S-au închis cărți și s-au închis, în același timp, uși peste ceea ce a însemnat ideologia postbelică și cea comunistă, legat de viața publicațiilor de cultură sau doar de creație literară. Există, însă numeroase pagini care nici nu sunt cunoscute, și care nici nu vor fi, atâta timp cât tinerii cercetători nu vor avea curiozitatea să le descopere ori să le aprofundeze. Pentru toți cei care au fost scriitori, poeți sau prozatori, dramaturgi sau doar publiciști ai acelor vremuri, stă permanent o sabie deasupra capului lor. Dacă aceasta se va ridica vreodată sau dacă va cădea definitiv, decapitându-i, rămâne doar în puterea celor care se ocupă cu studiul acestei perioade, pe cât de tumultoasă, pe atât de umbrită de urâtenia care a marcat acel ireversibil timp.

Bibliografie

1. Boldea Iulian, *Critici români contemporani*, Editura Universității Petru Maior, Tîrgu-Mureș, 2011
2. Cristian Vasile, *Literatura și artele în România comunistă*, Editura Humanitas, București, 2010
3. *Dicționarul general al literaturii române (D.G.L.R.)*, Academia Română (coordonator general, E. Simion), vol. 3-E/K, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005
4. Dumbravă Lucian, *Ei, care au scris. Din istoria Asociației scriitorilor din Iași, vol. 1: 1949-1959*, Editura Everest/Evenimentul, Iași, 2000
5. Manolescu Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008
6. Negrici Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Fundației Pro, București, 2003
7. Pricop Constantin, *Literatura română postbelică. Preliminarii*, Vol.I, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași, 2005.
8. http://www.romlit.ro/literatura_romn_i_comunismul_ii
9. http://www.romlit.ro/demnitatea_intelectualului_romn
10. http://www.romlit.ro/canonul_literar_proletcultist?caut=presa%20proletcultista